

IV. SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

WITOLD STANIEWICZ 1887 — 1966

W czwartek, dnia 14 lipca 1966 r. zmarł w Poznaniu emerytowany profesor zwyczajny Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu, zasłużony uczony, ofiarny nauczyciel kilku pokoleń ekonomistów-rolników polskich, niestrudzony działacz społeczno-gospodarczy, Witold Staniewicz.

Jego bogatą biografię umiejscowić trzeba w dwóch przede wszystkim ośrodkach uniwersyteckich — do końca ostatniej wojny w mieście rodzinnym Wilnie, a w okresie po wyzwoleniu, do ostatnich chwil Jego pracowitego życia — w Poznaniu. Profesor Staniewicz urodził się dnia 16 września 1887 r. w Wilnie. Po ukończeniu tamże w 1906 r. gimnazjum klasycznego, odbył studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, uwieńczone uzyskaniem w 1911 r. doktoratem z biologii u prof. Siedleckiego. Kontynuując swoje studia na Wydziale Rolniczym Politechniki w Monachium, zdobył tam stopień inżyniera rolnictwa. Po odbyciu podróży naukowej do Francji, Włoch i Niemiec powrócił do kraju. Prowadząc do 1918 r. gospodarstwo rolne, pracował jednocześnie w organizacjach rolniczych i spółdzielczych. Te związki z codzienną praktyką rolniczą wycisnęły swe piętno na podejściu profesora Staniewicza do zagadnień naukowych, które stale usiłował naświetlać pod kątem widzenia potrzeb życia. Początek kariery uniwersyteckiej profesora Staniewicza przypadł na r. 1922, kiedy to objął asystenturę przy Katedrze Ekonomii Społecznej na Wydziale Prawa i Nauk Społecznych Uniwersytetu Stefana Batoryego w Wilnie. Już w 1923 r. habilitował się z polityki agrarnej w Szkole

Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, a przenosząc następnie swą habilitację na Uniwersytet Wileński, objął tam wykłady z ekonomii społecznej i polityki agrarnej. W 1926 r. został mianowany profesorem nadzwyczajnym ekonomii rolnej na Wydziale Rolniczym Politechniki Lwowskiej, a w 1929 r. profesorem zwyczajnym ekonomii rolnej na Studium Rolniczym przy Wydziale Przyrodniczo-Matematycznym Uniwersytetu Wileńskiego. W latach 1926—1930 profesor Staniewicz pełnił obowiązki ministra reform rolnych, a ponadto w dwóch kadencjach aż

do 1032 r., był posłem do Sejmu. Działalność państwowa ograniczyła wprawdzie na okres kilku lat Jego aktywność uniwersytecką, ale za to wprowadzała Go w krąg ogólnych problemów polityki gospodarczej inspirując kierunki Jego prac naukowych i publicystyki. Zasługuje na podkreślenie ten fakt, że profesor Staniewicz będąc ministrem i posłem zdecydowanie sprzeciwiał się zarówno osławionemu procesowi brzeskiemu, jak również ograniczaniu autonomii szkół akademickich.

Z początkiem 1931 r. powrócił profesor do swych zajęć uniwersyteckich we Wilnie. W latach 1931—1933 był dyrektorem Studium Rolniczego, a w latach 1933—1937 rektorem Uniwersytetu Stefana Batorego przez dwie kadencje.

Pod Jego redakcją jako kierownika Zakładu Ekonomii Rolnej tegoż Uniwersytetu ukazała się w latach 1934—1939 wartościowa seria prac naukowych, które koncentrowały się wokół roli miasta Wilna jako rynku zbytu wybranych podstawowych artykułów rolnych. Przedsięwzięcie badawcze w tej skali jedyne oznaczało śmiałe wyjście poza ramy wewnętrznych stosunków rolniczych i przesunięcie zasadniczego akcentu na sferę obrotu, tudzież na analizę spożycia środków żywności w mieście. Dzięki profesorowi Staniewiczowi Wilno stało się poważnym ośrodkiem badań w dziedzinie rynku produktów rolnych.

Profesor Staniewicz był w latach 1930—1939 kierownikiem Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Kontynuując wydawnictwa tej placówki naukowej, zapoczątkowane przez prof. Bujaka, doprowadził do ogłoszenia dalszego cyklu jej prac. Pozycje Biblioteki Puławskiej to niezmiernie cenny dorobek naukowy z dziedziny ekonomii rolnej. Zaprezentowano w nich szereg wartościowych analiz ekonomicznych przy zastosowaniu w owym czasie najnowszej aparatury metodycznej. Prace Biblioteki Puławskiej, którymi tak ofiarnie opiekował się profesor Staniewicz, to piękna karta w dziejach polskiej nauki ekonomiczno-rolniczej.

Koszmar drugiej wojny światowej oderwał profesora od szerszej aktywności na polu naukowym. Pozostał jednak na posterunku w rodzinnym Wilnie, służąc społeczeństwu swą pracą nauczycielską w tajnej oświacie na terenie szkolnictwa średniego i wyższego. Działalność w Armii Krajowej w stopniu oficera.

Po wyzwoleniu, decydując się na czynną pracę dla nowej Polski, objął latem 1945 r. stanowisko profesora ekonomii rolniczej i polityki gospodarczej na Wydziale Rolniczo-Leśnym Uniwersytetu Poznańskiego. Prowadził tam wykłady z ekonomii społecznej, polityki agrarnej oraz z encyklopedii rolnictwa dla leśników. Rok 1945 zainaugurował tym samym poznański okres aktywności profesora Staniewicza na polu naukowym, dydaktycznym i społecznym. [Po latach 1951—1956, kiedy to profesor był przeniesiony w stan spoczynku, został w lutym 1957 r. reaktywowany jako samodzielny pracownik naukowy przy Katedrze Ekonomiki Leśnictwa, a w październiku 1958 r. objął kierownictwo Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa Wyższej Szkoły Rolniczej w Poznaniu. W październiku 1960 r. przeszedł profesor Staniewicz na emeryturę. W latach swej czynnej profesury w Poznaniu rozwinął On wielostronną działalność na polu naukowym, dydaktycznym¹ i społecznym. Znajdowało to swój wyraz w licznych opublikowanych w tym czasie pracach naukowych, w pełnej poświęcenia, zawsze życzliwej i uczynnej opiece nad liczną młodą kadrą naukową ekonomistów-rolników Poznania i innych ośrodków akademickich i naukowo-badawczych w Polsce, w niezwykle aktywnym udziale profesora w pracach różnych instytucji naukowych i społecznych. Choć złożony od kilku już lat chorobą, pozostawał stale niezwykle czynny. Nie przerywając, pomimo swej słabości, pracy badawczej, pisarskiej i społecznej do ostatnich godzin swego życia zmarł okrywając żałobą świat nauki, swych licznych przyjaciół i uczniów, w Poznaniu dnia 14 lipca 1966 r.

Odszedł od nas człowiek nauki i zasłużony nauczyciel. Spod Jego pióra wyszło około 100 publikacji naukowych obejmujących bardzo szeroki wachlarz zagadnień. Interesował się profesor Staniewicz ustrojem agrarnym, różnorodnymi stosunkami własnościowymi w rolnictwie, upatrując w samodzielny, silny warsztacie rolnym podstawową jednostkę prawidłowej struktury agrarnej. Zasługuje na podkreślenie niezwykle zwarta koncepcja rynku rolniczego, rozwijana w licznych Jego pracach. Wysoce towarowe, „pieniężne” przedsiębiorstwa rolne powinny zapewnić taką podaż, by można było pokryć potrzeby kraju przy jednoczesnym zabezpieczeniu zasobów na cele eksportu. Wysoce towarowy charakter gospodarki rolnej oznacza jednocześnie nagromadzenie się na wsi pokaźnej siły nabywczej, której wydatkowanie nie tylko umożliwia podniesienie potencjału wytwórczego i dobrobytu gospodarstw, lecz ponadto przyczynia się do rozszerzenia zasięgu zbytu w kraju podstawowej masy wyrobów przemysłowych, a tym samym do rozwoju przemysłu i miast.

Był profesor Staniewicz ofiarnym nauczycielem i wychowawcą. Za jedno ze swych najważniejszych zadań uznał roztoczenie opieki nad młodą kadrą naukową. Z gotowością podejmował obowiązki promotora prac doktorskich i recenzenta rozpraw habilitacyjnych.

Nie sposób wymienić i naświetlić wszystkich pól aktywności profesora Staniewicza, Jego udziału w pracach licznych instytucji naukowych i społecznych. W 1957 r. został powołany do Komitetu Ekonomiki Rolnictwa przy Wydziale V Polskiej Akademii Nauk, gdzie objął przewodnictwo Sekcji Planowania Perspektywicznego. W związku ze znacznym pogorszeniem się stanu zdrowia został wybrany z początkiem 1906 r. honorowym przewodniczącym tej Sekcji. Powołany w 1958 r. na członka Wydziału Historii i Nauk Społecznych oraz Rolniczo-Leśnego przy Poznańskim Towarzystwie Przyjaciół Nauk, udzielał się czynnie w pracach kilku komisji tej instytucji. Profesor Staniewicz był jednym z inicjatorów utworzonej w 1958 r. pod Jego przewodnictwem Sekcji Rolniczo-Ekonomicznej przy Oddziale Poznańskim Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego. Zasiadał też w Radzie Redakcyjnej Wydawnictw PTE. Był jednym z organizatorów i głównych referentów sesji naukowej Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego, poświęconej, problematyce bazy paszowej. Jeśli dodamy, że był przez szereg lat konsultantem naukowym Wydziału Ekonomiki Instytutu Puławskiego oraz członkiem Rady Naukowej Instytutu Ekonomiki Rolnej, to musimy przyznać, że aktywność naukowo-społeczna profesora była wprost wyjątkowa.

Widocznym dowodem Jego wielkich zasług dla nauki polskiej, dla społeczeństwa, dla Ojczyzny naszej, są liczne odznaczenia, m. in. krzyżem „Virtuti Militari”, Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu „Odrodzenia Polski” i wieloma innymi. Odszedł od nas nie tylko wybitny uczony, wychowawca i społecznik, odszedł także człowiek wielkiej szlachetności i dobroci. Pozostanie On na długie lata w sercach naszych, jako człowiek pięknego charakteru. Cześć Jego świetlanej pamięci!

Zbigniew Zakrzewski

UROCZYŚĆ PROMOCJI PROFESORA DRA CZESŁAWA ZNAMIEROWSKIEGO NA DOKTORA HONORIS CAUSA UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

W dniu 18 IV 1966 r. w sali Lubrańskiego odbyła się uroczystość promocji prof. dra Czesława Znamierowskiego na doktora honoris causa UAM. Inauguracji uroczystości dokonał prorektor UAM prof. dr Witalis Ludwiczak, który zakomunikował,

iz na wniosek Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 23 listopada 1965 r. Senat Akademicki UAM w dniu 6 XII 1965 r. nadał tytuł doktora honoris causa wybitnemu uczonemu, emerytowanemu profesorowi UAM, prof. drowi Czesławowi Znamierowskiemu. Następnie Dziekan Wydziału Prawa UAM doc. dr Adam Łopatka przedstawił życiorys i zasługi prof. dra Czesława Znamierowskiego.

Prof. dr Czesław Znamierowski urodził się 8 V 1888 r. w Warszawie. W r. 1904 ukończył w Warszawie gimnazjum realne, a w 1905 po ukończeniu gimnazjum filologicznego w Jełatmie w gubernii tambowskiej w Rosji otrzymał świadectwo dojrzałości. W tym też roku podjął studia uniwersyteckie w Lipsku, kontynuował je w Petersburgu, ponownie w Lipsku, Berlinie, Monachium i Bazylei. Studiował filozofię, psychologię, socjologię, ekonomikę, prawo, matematykę i fizykę. W r. 1912 otrzymał w Bazylei tytuł doktora filozofii po ogłoszeniu drukiem rozprawy pt. *Wahrheitsbegriff im Pragmatismus* (Warszawa 1912, s. 88). Studia prawnicze zakończył na Uniwersytecie Poznańskim w r. 1922 doktoratem na podstawie dysertacji *Psychologistyczna teoria prawa* (Warszawa 1922, s. 78). W 1924 r. habilitował się w zakresie filozofii i teorii prawa na podstawie rozprawy pt. *Podstawowe pojęcia teorii prawa* (Poznań 1925, s. 224). W tym samym roku został mianowany profesorem nadzwyczajnym na Uniwersytecie Poznańskim, a w 1934 r. został powołany na profesora zwyczajnego. Po drugiej wojnie światowej objął ponownie Katedrę Filozofii i Teorii Prawa na Wydziale Prawno-Ekonomicznym Uniwersytetu Poznańskiego. W latach 1945—1946 wykładał również teorię prawa w Wyższej Szkole Handlowej w Łodzi oraz socjologię na Uniwersytecie Wrocławskim. Z dniem 30 IX 1960 r. jako profesor zwyczajny i kierownik Katedry Teorii Państwa i Prawa UAM przeszedł w stan spoczynku. Prof. dr Czesław Znamierowski jest członkiem wielu towarzystw naukowych.

Bibliografia prac prof. dra Czesława Znamierowskiego obejmuje 17 publikacji książkowych, 53 artykuły naukowe, 118 recenzji, około 50 artykułów publicystycznych, a nadto w zakresie prac edytorskich przekłady 19 dzieł, 6 przedmów i 3 opracowania redakcyjne przekładów cudzych. Dorobek naukowy prof. dra Czesława Znamierowskiego nie daje się zaklasyfikować do żadnej ze szkół i kierunków w prawoznawstwie, gdyż sam stanowi oryginalną szkołę myślenia. Wielki i pozytywny jest wpływ prof. dra Czesława Znamierowskiego na sposób myślenia tysięcy Jego słuchaczy.

Dziekan doc. dr Adam Łopatka wskazał również, że prof. dr Czesław Znamierowski „nie był i nie jest marksistą, był natomiast zawsze i jest uczonym i człowiekiem postępowym”, nie biorącym wprawdzie udziału w życiu organizacji politycznych, ale zawsze wyrażającym w swym działaniu polski interes narodowy i polską rację stanu oraz ogólnoludzkie dążenia do pokojowego zbliżenia między wszystkimi narodami.

Następnie promotor prof. dr Zygmunt Ziemiński przedstawił dorobek naukowy prof. dra Czesława Znamierowskiego.

Zasługi prof. Znamierowskiego w zakresie teorii prawa polegają przede wszystkim na energicznym zwróceniu uwagi na potrzebę opracowania odpowiednio precyzyjnej aparatury pojęciowej dla dyskusji nad podstawowymi problemami teoretycznoprawnymi. W szczególności prof. Znamierowski rozwinął badania nad aparaturą pojęciową dotyczącą sposobów uzasadniania norm, struktury norm, podstawowych modalności prawnych.

Prof. dr Czesław Znamierowski miał w okresie międzywojennym poważne zasługi w zwalczaniu spekulatywnych teorii niemieckich filozofów prawa i to zarówno przez liczne recenzje, jak i prace własne.

Zainteresowania socjologiczne prof. Znamierowskiego znalazły wyraz zwłaszcza w analizach struktury tych grup, w których podstawą więzi grupowej jest obo-

wiązywanie pewnego systemu norm (grup stanowionych) oraz analizach różnorodnych stosunków społecznych powstających w wyniku obowiązywania i stosowania norm.

W pracach swych prof. Znamierowski podejmował również zagadnienia z dziedziny psychologii, a w szczególności psychologii społecznej, poddając subtelnej analizie np. przeżycia oceny, przeżycia poczucia powinności, przeżycia dążeń różnego rodzaju itp. Ważny dział twórczości prof. Znamierowskiego stanowią również prace poświęcone problemom etyki opisowej, a zwłaszcza problemom związków między prawem a moralnością.

Po wręczeniu prof. Czesławowi Znamierowskiemu dyplomu doktora honoris causa, Jubilat w serdecznych słowach podziękował Senatowi i Radzie Wydziału Prawa UAM za zaszczytne wyróżnienie, nawiązał do swoich wielkich poprzedników oraz tych, którzy wywarli wpływ na kształtowanie się Jego osobowości naukowej.

Maciej Zieliński

WYŻSZE SZKOLNICTWO EKONOMICZNE W ZWIĄZKU RADZIECKIM

Związek Radziecki osiągnął olbrzymie rezultaty w zakresie rozwoju szkolnictwa wyższego. Wyrazem tego mogą być zarówno rozwijające się różnego rodzaju wyższe zakłady nauczania, jak i liczba studiujących w nich studentów. Tak na przykład do rewolucji było w Rosji ogółem 105 wyższych uczelni, a w latach 1914—1915 studiowało w nich 127 tysięcy studentów, natomiast w 1961 r. było już 739 różnego rodzaju wyższych zakładów nauczania, a studiowało w nich 2396 tysięcy studentów. Godny podkreślenia jest fakt, że w tymże roku 43% wszystkich słuchaczy stanowiły kobiety. W roku akademickim 1960/61 ogólna liczba absolwentów wszystkich wyższych uczelni wynosiła 342 tysiące, co oznacza prawie trzy razy więcej niż było studentów do wojny w Rosji carskiej¹.

Wielki rozwój szkolnictwa wyższego i jego umasowienie możliwe było dzięki środkom, jakie na ten cel poświęcano, dzięki temu że wyższe zakłady nauczania rozwijano albo tworzone od podstaw we wszystkich republikach wchodzących w skład Związku Radzieckiego. W konsekwencji powstał rozbudowany system wyższych zakładów nauczania, w skład którego wchodzi: uniwersytety, politechniki oraz wyższe uczelnie: techniczne, rolnicze, ekonomiczne, inżyniersko-ekonomiczne, prawne, medyczne, pedagogiczne, muzyczne, teatralne, artystyczne itp.

Jeśli idzie o szkolnictwo ekonomiczne to było ono w Rosji carskiej bardzo słabo rozwinięte. Występowały jedynie nieliczne instytuty handlowe, które później zreorganizowano i przekształcono w instytuty gospodarki narodowej. Tak powstał na przykład Instytut Gospodarki Narodowej im. Plechanowa w Moskwie, który w tej chwili należy do rzędu największych uczelni ekonomicznych w Związku Radzieckim. W ślad za instytutami gospodarki narodowej zaczęły powstawać różne rodzaje instytutów ekonomicznych. W 1965 r. czynnych było już wiele wyższych uczelni ekonomicznych².

¹ Patrz: Praca zbiorowa pod red. P. I. Połuchina, *Wyższe uczebyje zawiedenija SSSR*, Wyższa Szkoła, Moskwa 1962, s. 3.

² Źródło: Ministerstwo Wyższego i Średniego Specjalnego Obrazowania SSSR — Sprawozdanie dla postępujących w wyższe uczebyje zawiedenija SSSR w 1965 g., Moskwa 1965, s. 237—247.

A. Instytuty ekonomiczne

1. Ałma-Atiński Instytut Gospodarki Narodowej w Ałma-Ata
2. Białoruski Instytut Gospodarki Narodowej im. W. W. Kujbyszewa w Mińsku
3. Irkucki Instytut Gospodarki Narodowej w Irkucku
4. Kijowski Instytut Gospodarki Narodowej w Kijowie
5. Kujbyszewski Instytut Planowania w Kujbyszewie
6. Moskiewski Instytut Ekonomiczno-Statystyczny w Moskwie
7. Rostowski Instytut Gospodarki Narodowej w Rostowie
8. Taszkiencki Instytut Gospodarki Narodowej w Taszkencie

B. Instytuty finansowo-ekonomiczne

1. Wszechzwiązkowy Zaoczny Instytut Finansowo-Ekonomiczny w Moskwie (z licznymi filiami w różnych miastach)
2. Kazański Instytut Finansowo-Ekonomiczny im. W. W. Kujbyszewa w Kazaniu
3. Leningradzki Instytut Finansowo-Ekonomiczny im. N. A. Wozniesieńskiego w Leningradzie
4. Moskiewski Instytut Finansowy w Moskwie
5. Odesski Instytut Kredytowo-Ekonomiczny w Odessie

C. Instytuty handlowo-ekonomiczne

1. Doniecki Instytut Radzieckiego Handlu w Doniecku
2. Zaoczny Instytut Radzieckiego Handlu w Moskwie
3. Leningradzki Instytut Radzieckiego Handlu im. F. Engelsa w Leningradzie
4. Lwowski Instytut Handlowo-Ekonomiczny we Lwowie
5. Moskiewski Instytut Spółdzielczości w Moskwie
6. Moskiewski Instytut Gospodarki Narodowej im. G. W. Plechanowa w Moskwie
7. Nowosybirski Instytut Radzieckiego Handlu Spółdzielczego w Nowosybirsku
8. Samarkandzki Instytut Spółdzielczości im. W. W. Kujbyszewa w Samarkandzie

D. Instytuty inżynierijsko-ekonomiczne

1. Leningradzki Instytut Inżynierijsko-Ekonomiczny im. P. Togliattiego w Leningradzie
2. Moskiewski Instytut Inżynierijsko-Ekonomiczny im. S. Ordżonikidze w Moskwie
3. Charkowski Instytut Inżynierijsko-Ekonomiczny w Charkowie.

We wszystkich tych instytutach uczyło się około 150 tysięcy studentów, z tego ponad 20 tysięcy na oddziałach wieczorowych i 77 tysięcy na zaocznych. Statystyka radziecka natomiast podaje, że ogólna liczba studentów na różnych kierunkach ekonomicznych w roku akademickim 1963/64 wynosiła 317 tysięcy i stanowiła prawie 10% wszystkich studiujących³. Oznacza to jednocześnie, że zaledwie połowa ogólnej liczby studentów będących na różnych kierunkach ekonomicznych kształci się w różnego rodzaju wyspecjalizowanych wyższych szkołach ekonomicznych.

Ekonomistów kształcą ponadto wydziały ekonomiczne w wielu uniwersytetach oraz wydziały inżynierijsko-ekonomiczne w licznych uczelniach wyższych typu technicznego. Jeśli idzie o uniwersytety, to wydziały ekonomiczne posiadają uni-

³ Por. *Narodnoje chozjajstwo SSSR w 1963 g.* CSU-SSSR, Moskwa 1965, s. 566 i n.

wersytety w Moskwie, Leningradzie, Kijowie, Baku, Wilnie, Woroneżu, Gorkim, Erywaniu, Frunzem, Rydze, Permie, Duszanbe, Tbilisi, Tomsku, Aszchabadzie i Swierdłowskiu.

Wydziały ekonomiczne, a najczęściej inżynierijno-ekonomiczne, których jest około 50, występują w niektórych politechnikach, wyższych uczelniach przemysłu naftowego i gazowego, w instytutach przemysłu metalowego i ciężkiego, w wyższych uczelniach przemysłu spożywczego i rybnego, w instytutach przemysłu tekstylnego i lekkiego, w wyższych uczelniach transportu i łączności oraz w licznych instytutach gospodarki rolnej i leśnej.

Na poszczególnych wydziałach występują różne kierunki studiów. Do podstawowych kierunków w wyższych uczelniach ekonomicznych i wydziałach inżynierijno-ekonomicznych wyższych szkół technicznych należą następujące: planowanie gospodarki narodowej, ekonomika i planowanie przemysłu, ekonomika i planowanie materialno-technicznego zaopatrzenia, ekonomika i organizacja handlu, ekonomika i planowanie w rolnictwie, ekonomika pracy, ekonomika i organizacja budownictwa, ekonomika i organizacja gospodarki komunalnej, statystyka, finanse i kredyt, rachunkowość, ekonomika i organizacja zmechanizowanej rachunkowości i maszyn liczących, międzynarodowe stosunki walutowo-finansowe, cybernetyka ekonomiczna, organizacja zmechanizowanego opracowania informacji ekonomicznej, towaroznawstwo artykułów spożywczych, towaroznawstwo artykułów przemysłowych, ekonomika kinematografii, ekonomika i organizacja transportu powietrznego, ekonomika i organizacja transportu samochodowego, ekonomika i organizacja przemysłu budowy maszyn, ekonomika i organizacja przemysłu ciężkiego, ekonomika i organizacja przemysłu chemicznego, technologia i organizacja zbiorowego żywienia itp.

Specjalizację z zakresu ekonomii politycznej posiadają jedynie wydziały ekonomiczne uniwersytetów w Moskwie, Leningradzie i Kijowie.

Do nowych kierunków powstałych niedawno należą: cybernetyka ekonomiczna, ekonomika i organizacja zmechanizowanej rachunkowości oraz maszyn liczących, a także organizacja zmechanizowanego opracowywania informacji ekonomicznej. Niektóre z tych specjalizacji wprowadziły u siebie i nadal rozwijają większe uczelnie ekonomiczne, jak np. Moskiewski Instytut Gospodarki Narodowej im. Plechanowa, a także instytuty gospodarki narodowej w Kijowie i Rostowie. Kierunki studiów z zakresu cybernetyki ekonomicznej występują również na niektórych wydziałach ekonomicznych uniwersytetów, np. w Moskwie, Leningradzie, Kijowie, Nowosybirsku i Erywaniu.

We wszystkich uczelniach rolniczych nie ma wprawdzie wydziałów ekonomicznych, ale są kierunki studiów w zakresie: ekonomiki i organizacji rolnictwa, rachunkowości w rolnictwie a także rozrachunku gospodarczego w rolnictwie. W instytutach techniczno-leśnych występują natomiast specjalizacje w zakresie: ekonomiki i organizacji przemysłu drzewnego i celulozowo-papierniczego, ekonomiki i organizacji gospodarki leśnej itp.

Spośród wszystkich uczelni ekonomicznych największą ilość wydziałów i kierunków studiów ma Moskiewski Instytut Gospodarki Narodowej im. Plechanowa. Posiada on następujące wydziały⁴: ogólnoekonomiczny, handlowo-ekonomiczny, towaroznawstwa artykułów spożywczych, towaroznawstwa towarów przemysłowych, ekonomiki przemysłu, ekonomiki i planowania materialno-technicznego zaopatrzenia oraz wydział technologiczny. Na większości tych wydziałów uczelnia ma szeroko rozwinięte studia wieczorowe i zaoczne. Filia tego instytutu w zakresie ograniczonym do trzech wydziałów występuje także we Władywostoku. Jeśli idzie

⁴ Patrz: Sprawocznik dla postępujących..., op. cit., s. 190 i 191.

o kierunku studiów, to w instytucie tym występują następujące: planowanie gospodarki narodowej, ceny i kształtowanie cen, ekonomiczna cybernetyka, ekonomika pracy, ekonomika handlu, rachunkowość, towaroznawstwo i organizacja handlu towarami spożywczymi, towaroznawstwo i organizacja handlu towarami przemysłowymi, planowanie przemysłu, ekonomika i planowanie materialno-technicznego zaopatrzenia, technologia i organizacja zbiorowego żywienia, maszyny i aparatura przemysłu spożywczego, wyposażenie przedsiębiorstw handlowych i zbiorowego żywienia.

Na uniwersytetach najbardziej rozbudowane wydziały ekonomiczne posiadają uniwersytety: w Wilnie i Tbilisi. Na Wileńskim Uniwersytecie im. Kapsukas są następujące kierunki studiów ekonomicznych: planowanie przemysłu, ekonomika i planowanie materialno-technicznego zaopatrzenia, ekonomika handlu, towaroznawstwo i organizacja handlu towarami przemysłowymi, towaroznawstwo i organizacja handlu towarami spożywczymi, finanse i kredyt, rachunkowość oraz ekonomika pracy. Natomiast na uniwersytecie w Tbilisi występują takie kierunki, jak: planowanie przemysłu, finanse i kredyt, rachunkowość, statystyka, ekonomika handlu, towaroznawstwo i organizacja handlu towarami przemysłowymi, ekonomika pracy, organizacja zmechanizowanego przetwarzania informacji ekonomicznej.

Wydziały inżynierjno-ekonomiczne na wyższych szkołach technicznych są znacznie mniej rozbudowane i najczęściej ograniczają się do jednego lub dwóch kierunków studiów ekonomicznych. Kierunki te są bezpośrednio związane z typem i charakterem danej szkoły wyższej, np. w Charkowskim Instytucie Inżynierów Budownictwa Komunalnego występują kierunki: ekonomika i organizacja gospodarki miejskiej oraz ekonomika i organizacja budownictwa komunalnego⁵.

Proces nauczania na poszczególnych kierunkach studiów ekonomicznych jest zróżnicowany i waha się od 4,5 do 5,5 lat w zależności od stopnia trudności danej specjalizacji. Te dłuższe okresy nauczania zazwyczaj dotyczą kierunków na wydziałach inżynierjno-ekonomicznych. Na studiach zaocznych i wieczorowych proces nauczania jest nieco dłuższy i waha się od 5 do 6 lat⁶.

W czasie studiów studenci wydziałów ekonomicznych odbywają praktykę w różnych jednostkach gospodarczych. Na wielu wydziałach ekonomicznych praktyka trwa cały rok. Zwykle obejmuje ósmy i dziewiąty semestr, np. na kierunkach zmechanizowanej rachunkowości, statystyce, finansach i towaroznawstwie. W instytucach inżynierjno-ekonomicznych stosuje się praktykę na pierwszym roku studiów, traktując ją raczej jako pracę w zakładach odpowiadających przyszłemu kierunkowi studiów. W ogóle do praktyki przypisuje się w Związku Radzieckim dużą wagę i poświęca się jej więcej czasu niż w Polsce.

Na koniec studiów studenci kierunków ekonomicznych piszą prace dyplomowe i zdają tzw. egzaminy państwowe. Kończący pozytywnie te egzaminy na wydziałach ekonomicznych uzyskują kwalifikacje ekonomisty z wyszczególnieniem ukończonego kierunku studiów, a na wydziałach inżynierjno-ekonomicznych otrzymują kwalifikacje inżyniera-ekonomisty. W sumie rocznie w ostatnich latach kończyło pozytywnie wyższe studia ekonomiczne ponad 30 tysięcy osób, gdy w r. 1950 tylko 10 tysięcy⁷. Wzrost absolwentów na kierunkach ekonomicznych jest wynikiem silnego rozwoju kształcenia na studiach dziennych, wieczorowych, a w szczególności na studiach zaocznych.

W zakresie rozwoju wyższego szkolnictwa ekonomicznego systemem zaocznym szczególną rolę odgrywają: Wszechzwiązkowy Zaoczny Instytut Finansowo-Ekono-

⁵ Por. Sprawozdanie dla postępujących... , op. cit., s. 201.

⁶ Patrz: *Wyższe uczelnie w Związku Radzieckim*, op. cit., s. 18 i n.

⁷ Źródło: *Narodowe gospodarstwo ZSSR w 1963 g.*, Moskwa 1965, s. 575.

miczny i Zaoczny Instytut Handlu Radzieckiego. Opracowują one centralnie dla studiujących zaocznie specjalne przewodniki metodyczne, skrypty, oraz dostarczają dokumentacji literaturowej do poszczególnych przedmiotów. Dbałość o studiujących zaocznie daje dobre rezultaty, co znajduje swój wyraz nie tylko we wzrastającej liczbie studentów, ale także w podnoszącym się wskaźniku kończących studia zaoczne.

Wprowadzone zmiany w zakresie funkcjonowania gospodarki narodowej ZSRR podnoszą rangę ekonomisty i jednocześnie wymagają większej liczby odpowiednio przygotowanych kierowników zakładów, przedsiębiorstw i zjednoczeń. W związku z tym zamierza się w dalszym ciągu utrzymywać i rozwijać dotychczasowe instytuty ekonomiczne, a także powoływać nowe uczelnie albo wydziały ekonomiczne przy uniwersytetach i wyższych szkołach technicznych. Postuluje się szczególnie mocno włączenie do nowych programów nauczania problemów zastosowania matematyki w badaniach ekonomicznych oraz nowej zmechanizowanej rachunkowej techniki⁸.

Przedstawione wyżej uwagi o wyższym szkolnictwie ekonomicznym w Związku Radzieckim miały na celu pokazanie w wielkim skrócie jego tendencji rozwojowej oraz zapoznanie czytelnika z głównymi formami tego szkolnictwa. Ten drugi punkt widzenia może być pomocny szczególnie tym, którzy wybierają się do Związku Radzieckiego na studia lub odbycie stażu naukowego z zakresu różnych specjalizacji ekonomicznych.

Janusz Piasny

PROBLEMY ORGANIZACYJNE RYNKU ROLNEGO NA VI KONFERENCJI NAUKOWEJ SEKCJI EKONOMIKI OBROTU ROLNICZEGO V WYDZIAŁU PAN

W Poznaniu odbyła się szósta z kolei krajowa Konferencja Naukowa Sekcji Ekonomiki Obrotu Rolniczego V Wydziału PAN. Tradycyjnym już organizatorem takich konferencji jest Katedra Ekonomiki Handlu WSE w Poznaniu pod kierownictwem prof. dra Z. Zakrzewskiego i doc. dra J. Dietla.

Problematyka organizacji rynku rolnego omówiona została w bardzo szerokim ujęciu. W rzeczywistości w referatach i dyskusji zajęto się wybranymi zagadnieniami tego rynku, jak: produkcją rolną, różnymi aspektami kształtowania się cen, kontraktacją, problemami integracji pomiędzy producentami a przemysłem spożywczym itp. Ze względu na dużą rozpiętość tematyczną referatów, dorobek konferencji przedstawiony zostanie w paru grupach problemów, które wybijały się na czoło dyskutowanych zagadnień. Na szczególne podkreślenie zasługują rysujące się w całości konferencji sprawy integracji na rynku rolnym. Zainteresowanie tymi zagadnieniami wynika z faktu, że rolnictwo staje się coraz bardziej dziedziną gospodarki której rola polega na dostarczaniu na rynek surowego produktu.

W referatach wyraźnie zaznaczono wzajemne zależności rolnictwa i przemysłu spożywczego. Jest to szczególnie istotne przy nakładach inwestycyjnych ponoszonych przez wszystkich uczestników integracji na organizację rynku rolnego. Stąd też, mając na uwadze sezonowy charakter produkcji rolnej, która nie odpowiada rytmice zaspokojania potrzeb konsumentów, integracja staje się regulatorem wahań sezonowych, a więc środkiem równowagi na rynku rolnym. Prawidłowe działanie regulatorów sezonowości wymaga uprzednio spełnienia jeszcze innych niezbędnych warunków, wyrażających się we wzajemnym zharmonizowaniu reorganizacji produkcji i lokalizacji przemysłu spożywczego.

⁸ Por. A. Arzumanjan, *Problemy razwittja ekonomiceskoj nauki i ekonomiceskogo obrazowanija*, Woprosy Ekonomiki 1964, nr 6, s. 17.

Wzrost znaczenia przetwórstwa i uszlachetniania surowców rolnych oznacza zwiększenie nakładów pracy oraz powoduje pojawienie się tendencji, obserwowanej z różnym nasileniem i w różnych układach w szeregu innych krajów, zmniejszenia udziału rolnictwa w cenie detalicznej wyrobu końcowego, przy równoczesnym wzroście udziału pozostałych uczestników integracji. Aby wspomniany proces przebiegał bez zakłóceń, konieczne jest inwestycyjne wyprzedzanie tempa wzrostu pozyskiwania płodów rolnych. Oznacza to, że inwestycje pośrednie i bezpośrednie w rolnictwie wymagają dużej koordynacji, przy czym szczególnie magazyny, przechowalnie i punkty skupu powinny być budowane w tempie wynikającym z potrzeb i perspektyw rozwoju kraju, a nie z punktu widzenia globalnej produkcji rolnej. Stąd też w trójkącie zależności rolnictwa, skupu i przemysłu spożywczego coraz większa organizacyjna rola przypada ogniowom skupu i przemysłu spożywczego. I nie tylko organizacyjna, bo jak w referatach wykazano, w znacznym stopniu siły integrujące koncentrują się poza rolnictwem, a więc w skupie i przemyśle spożywczym oraz w innych elementach polityki ekonomicznej państwa. W rzeczywistości siły te nie ograniczają się tylko do wymienionych, tkwią również — uwaga dyskusyjna — w obrocie towarowym, który dotychczas nie został dostatecznie związany z perspektywą organizacyjną rynku rolnego. Należy również w tym miejscu wspomnieć o głosach dyskusyjnych, które przestrzegały przed daleko posuniętą koncentracją w sytuacji, gdy społeczeństwo dopracowuje się dopiero pewnych rozwiązań organizacyjnych i należytego układu sił wytwórczych.

Pokazano również rysujące się na niektórych rynkach branżowych, szczególnie na owocowo-warzywnym, rozbieżne interesy przemysłu spożywczego i producentów. Różnice te wynikają ze stosunkowo małej roli, jaką odgrywają rolnicy w kontaktach z przetwórną, oraz z faktu prawie wyłącznego obciążenia ich ryzykiem, podejmowania decyzji produkcyjnych. W tej sytuacji decyzje przetwórci są dla producentów, którzy znajdują się w zespole zintegrowanych gospodarstw, obowiązującym rozkazem. Wydaje się, że jak podkreślili to inni referenci, nie można integracji rozumieć jako monopolu w stosunku do producentów bez ich akceptacji. Aparat przetwórstwa musi przejąć część ryzyka ponoszonego przez producenta rolnego w zakresie produkcji, a ci z kolei muszą pełnić określone funkcje w pozostałych członach integrujących.

Szczególą rolę wśród instrumentów regulowania produkcji i rynku rolnego przypisywano w referatach kontraktacji. Zamierza się z kontraktacji uczynić nie tylko wyłączną formę skupu, ale przede wszystkim formę programowania produkcji. Tą drogą polityka gospodarcza uzyskałaby wysoce efektywny instrument planowania rozwoju rolnictwa, tj. dostosowywania jego produkcji do potrzeb społecznych. Równocześnie, podkreślono w dyskusji i referatach, że kontraktacja umożliwia selektywne oddziaływanie produkcyjne na rolnictwo, co związane jest z polityką kredytu kontraktacyjnego, dostawami deficytowych środków produkcji, instruktażem itp. Poza tym wskazano, że kontraktacja łączy w sobie cenowe i pozacenowe bodźce rozwoju produkcji, dzięki czemu nadaje się zarówno do prowadzenia polityki skupu, jak i modernizacji procesów wytwórczych w rolnictwie. W chwili obecnej nie jest możliwe wprowadzenie powszechnej kontraktacji¹ z drugiej zaś strony dotychczasowe bodźce rozwoju produkcji rolnej, np. cenowe na rynku zbóż, nie stanowią, jak zaznaczono w referatach, dostatecznych podstaw do intensyfikacji produkcji zbożowej. Wynika to z ograniczonej wrażliwości producentów rolnych na zmiany absolutnego poziomu cen zbóż. Fakt ten jest powszechnie podkreślany i potwierdzają go również liczne badania w kraju i za gra-

¹ H. Cholań, *Kontraktacja produktów rolnych*, Warszawa 1965, s. 183.

nicą. W tych warunkach byłoby nadmiernym optymizmem oczekiwać, że zwykła poprawa opłacalności zbóż spowoduje wzrost ich zasiewów. Polityka państwa liczy — stwierdzają referenci — na wzrost plonów, dzięki szybkiemu wzrostowi nawożenia mineralnego, a kontraktacje zbóż traktuje jako jeden ze środków racjonalnego i celowego podziału nawozów mineralnych. Wykorzystuje się tu nie tyle czysto handlowe, co produkcyjne funkcje kontraktacji.

O potrzebie rozszerzania kontraktacji decydować powinien jednak w dużym stopniu rachunek ekonomiczny, a zwłaszcza komparatywny rachunek czystych kosztów cyrkulacji. Wydaje się, że jedynym kryterium oceny nie mogą być koszty uzyskiwania przez państwo jednostki produktu. Rachunek ten uwzględniać musi ponadto produkcyjne efekty kontraktacji, a zwłaszcza jej wpływ na efektywność zastosowanych nakładów, wydajność pracy, możliwość pełnego wykorzystania wolnych środków produkcji w gospodarstwie. Znaczenie takiego rachunku uzasadnia się coraz częściej w literaturze, jak i w dyskusji konferencji. Ścisły rachunek pozwoliłby dopiero ustalić, czy objęcie kontraktacją np. produkcji i skupu płodów ogrodniczych jest ekonomicznie uzasadnione. Jeżeli np. wolnorynkowy skup warzyw i owoców jest tańszy niż ewentualnie kontraktacja, ale jeżeli za pomocą kontraktacji udałoby się zmienić sezonowość podaży (np. przez odpowiednio ustalone terminy dostaw), to mogłoby się okazać, że dodatkowe koszty związane z kontraktacją są społecznie uzasadnione i opłacalne.

Regulatorów sezonowości produkcji rolnej nie można ograniczać do wymienionych. W referatach, na przykładzie rynku ogrodniczego, podkreślono znaczenie i innych, a mianowicie handlu zagranicznego, przetwórstwa i obrotu hurtowego. Podając handel zagraniczny jako element polityki stabilizacyjnej autor wyraźnie zaznaczył, że należy liczyć się z interwencyjnym wywozem nadwyżek produkcyjnych, niezależnie od eksportu prowadzonego na podstawie rachunku opłacalności. W zakresie importu sugerował jego rozwijanie, głównie w celu zmniejszenia sezonowości spożycia płodów, jak i ze względu na wysoką cenę dolara, jaką płaci społeczeństwo przy imporcie płodów ogrodniczych. Znaczenie przetwórstwa dla polityki stabilizacji sprowadzono do wykorzystania go jako czynnika ograniczającego wahania sezonowe cen płodów ogrodniczych. Skuteczność działania obrotu hurtowego jako elementu łagodzącego sezonowość rynku warzyw i owoców zależy, według referenta, od nakładów inwestycyjnych w sferze tego rynku.

W sytuacji oddalania się miejsc produkcji od miejsc konsumpcji nakłady inwestycyjne związane z obrotem towarowym nie stanowią jedynego problemu przy organizacji rynku rolnego. Wymagane jest również poszukiwanie nowych organizacyjnych powiązań między poszczególnymi ogniwami rynkowymi. Wyrazem tej tendencji była grupa referatów traktująca o problemach rynku produktów zwierzęcych. Przedstawiono w nich próbę sformułowania praktycznych powiązań na rynku żywca, a w szczególności nakreślono próbę zmiany w organizacji skupu i obrotu zwierzętami rzeźnymi: zmian rozumianych jako zespół czynników dotyczących z jednej strony organizowania podaży zwierząt rzeźnych, a z drugiej strony form przekazywania żywca od producentów do zakładu przemysłu mięsnego.

W referatach podkreślono, że dotychczasowy system skupu zwierząt rzeźnych posiada szereg ujemnych cech, a przede wszystkim związany jest z dużą stratą czasu producentów rolnych. Forma ta jednocześnie angażuje poważne siły transportu rolnictwa, obciążając przy tym gospodarstwa wysokimi kosztami przewozu. Przejście na bezpośrednie zakupy w gospodarstwach rolnych, według referentów, pozwoli na zwiększenie stopnia obsługi handlowej producentów, zaoszczędzi na kosztach społecznych, stworzy warunki do skutecznego wpływania na terminy podaży. Ponadto w referatach tych poruszono zagadnienie przybliżenia miejsc uboju zwierząt do ośrodków produkcji surowca mięsnego. W wystąpieniach poświęconych

temu problemowi zaznaczono, że wprowadzenie tych zmian zmniejszy ilość ogniw pośrednictwa handlowego na rynku żywca oraz stworzy warunki do skrócenia czasu przebywania zwierząt w sferze obrotu towarowego.

Przedstawione wyżej sugestie zmian organizacyjnych na rynku żywca nie wyczerpują wszystkich proponowanych. Znaczna ich część dotyczyła również przeobrażeń organizacyjnych mięsnego handlu detalicznego. Celem tych doniesień było ustalenie kierunków zmian w organizacji sprzedaży detalicznej mięsa i przetworów, tak aby odpowiadały one preferencjom konsumentów.

W całości przedstawionych tu problemów chodziło jedynie o pobieżne dokonanie przeglądu zainteresowań różnych ośrodków naukowych i szczegółowych wyników konferencji. Z rozważań tych wynika, iż problematyka organizacyjna rynku rolnego należy do bardzo kontrowersyjnych. Występuje tu wiele nie rozwiązanych w pełni kwestii metodologicznych, jak i praktycznych, dotyczących bieżącej i perspektywicznej polityki gospodarczej.

Marek Brojerski

KONTAKTY POZNAŃSKIEGO ODDZIAŁU POLSKIEGO TOWARZYSTWA SOCJOLOGICZNEGO Z DZIAŁACZAMI SPOŁECZNYMI POWIATU TRZCIANKA

Od 1963 r. datują się ożywione wzajemne kontakty między Oddziałem PTS a aktywistami organizacji społecznych i władz powiatowych Trzcianki i powiatu trzcianieckiego. Tereny te są niejednokrotnie wykorzystywane przez poznańskich socjologów jako pole badań, których wyniki z kolei służą miejscowym czynnikom za diagnozę społeczną i wskazania do dalszych posunięć administracyjno-gospodarczych.

Ponadto co roku, już tradycyjnie, odbywają się spotkania Oddziału PTS z działaczami społecznymi, politycznymi i przedstawicielami władz miejskich Trzcianki. Każde z nich połączone jest z sesją poświęconą określonej problematyce i służy umacnianiu już zawiązanych kontaktów. Wydaje się, że najbardziej godne uwagi są spotkania, które miały miejsce w latach 1965 i 1966. W czerwcu 1965 r. zorganizowano konferencję, której pierwsza część dotyczyła zagadnień związanych z socjologią, zwłaszcza konieczności stosowania jej w każdej dziedzinie życia zbiorowego, druga zaś miała na celu przygotowawcze omówienie przewidzianych na terenie wsi Biała badań empirycznych.

W pierwszej części spotkania prof. dr W. Markiewicz wygłosił referat, w którym poruszył m. in. takie zagadnienia, jak: pozycja i odrębność polskiej socjologii na tle rozwoju tej dyscypliny nauki w innych Krajach, główne kierunki jej badań i poszukiwań, z szerszym uwzględnieniem badań nad rejonami uprzemysławianymi w Polsce, a także perspektywy dalszego rozwoju socjologii. Referat wywołał ożywioną i cenną dyskusję, której centralnym zagadnieniem, stały się sprawy badań socjologicznych na terenie Ziem Zachodnich; zastanawiano się, jakie należałoby przyjąć kierunki badań nad rozwojem Ziem Zachodnich, w szczególności powiatu trzcianieckiego.

Druga część konferencji odbyła się w Białej, największej wsi powiatu, oddalonej o 5 km od Trzcianki. Jest to miejscowość o bogatych tradycjach historycznych, posiadająca obecnie wzorowe Technikum Rolnicze. Ponadto Białą wyróżnia szereg odrębności na tle innych gromad powiatu, odrębności, które uniemożliwiają niejednokrotnie władzom powiatowym poczynania podejmowane w interesie samej wsi. Organizatorzy spotkania, mając na uwadze te okoliczności, zwrócili się do Katedry Socjologii z propozycją przeprowadzenia badań dotyczących przyczyn trudności integracyjnych wśród mieszkańców Białej. Przeprowadzenia badań pod-

jął się adiunkt Katedry, dr Z. Żechowski, który pokrótce naszkicował zebrany plan badań. Ustalono, że wyniki, po których gospodarze spodziewają się dyrektyw postępowania wobec tej „trudnej” wsi, zostaną przedstawione podczas następnego spotkania, w r. 1966.

Odbyło się ono dnia 4 kwietnia br. i było połączone z sesją pod nazwą „Socjologia w służbie Ziemi Zachodnich”. W trakcie jej trwania wygłoszone zostały trzy referaty. Pierwszym prelegentem był prof. dr W. Markiewicz; przedstawił on odczyt pt. *Badania socjologii nad Ziemiami Zachodnimi jako element walki z rewizjonizmem zachodniemieckim*, w którym oparł się przede wszystkim na dotychczasowych badaniach Instytutu Zachodniego, uwzględniając jednakże i podnosząc wagę badań tejsze problematyki prowadzonych przez inne ośrodki naukowe kraju. Prof. W. Markiewicz zwrócił uwagę na zasadnicze merytoryczne rozbieżności między nauką niemiecką (historyczną i społeczną) a polską w zakresie traktowania problemów związanych z Ziemiami Zachodnimi Polski, dokonując następnie porównania stanu zagospodarowania tych ziem w okresach sprzed 1930 r. i obecnie. W dalszych swych rozważaniach mówca skoncentrował uwagę na procesach adaptacji i integracji społecznej zachodzących w ciągu ostatniego dwudziestolecia na terenach zachodnich w skali dotąd nie spotykanej ze względu na gwałtowne przemieszczenia ludnościowa.

Drugi referat, ściśle związany z poprzednim, stanowiący jego szczegółowe rozwinięcie, wygłosił doc. dr Z. Dulczewski, kierownik Sekcji Socjologicznej Instytutu Zachodniego. Referat dotyczył procesów formowania się społeczności lokalnych na Ziemach Zachodnich. Doc. Z. Dulczewski mocno podkreślił doniosłość dla ogólnej teorii społeczeństwa badań tych zagadnień na terenie Ziemi Zachodnich, głównie ze względu na możliwość prześledzenia kolejnych etapów powstawania nowych zbiorowości społecznych. W dalszym ciągu prelegent położył nacisk na trudności adaptacyjne jednostki przybyłej do nowego środowiska i rolę pewnych instytucji społecznych, m. in. szkoły, w ostatecznym przewyciężaniu tych trudności.

Kolejnym mówcą był dr Z. Żechowski, który przedstawił zebrany wyniki badań empirycznych prowadzonych w ciągu r. 1965 we wsi Biała, a mających na celu wykrycie przyczyn braku spójności wewnętrznej między mieszkańcami tej miejscowości.

W dyskusji poruszono m. in. kwestię zasadności używania terminu „Ziemia Zachodnie” lub „Ziemia Północne i Zachodnie”, zwracając uwagę na wydzźwięk polityczny takiego nazewnictwa i uważając je za niepotrzebne, a nawet wręcz szkodliwe. W odpowiedzi doc. dr W. Markiewicz stwierdził, że jest przekonany o słuszności tego typu uwag, jednakże dla celów własnie politycznych, a dla NRF problem Ziemi Zachodnich Polski jest problemem politycznym, niezbędne jest posługiwanie się takimi sformułowaniami. Zdaniem mówcy, z chwilą kiedy Ziemia Zachodnie przestaną być przedmiotem politycznych sporów, wróci się do geograficznego określenia tych terenów, a więc będą one nosiły nazwę Polski Zachodniej, odpowiednio do podobnych nazw innych części kraju.

Maria Roguszka

ROZPRAWY DOKTORSKIE NA WYDZIALE PRAWA UAM
I NA WYDZIALE OGÓLNO-EKONOMICZNYM WSE W POZNANIU
W OKRESIE OD I III DO 30 VI 1966 R

1. Mgr Zygmunt Kalinowski, ur. 5 IX 1922 r. w Olszewie pow. Łomża, studiował w latach 1954—1959 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Kontrola*

państwa w Księstwie Warszawskim. Promotor: prof. dr Karol Pospieszalski (Poznań), recenzenci: prof. dr Władysław Sobociński (Warszawa), prof. dr Jan Wąsicki (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 30 V 1966 r.

2. Mgr Bronisław Wochelski, ur. 15 II 1930 r. w Poznaniu, studiował w latach 1948—1952 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Zasady współżycia społecznego a przepisy prawne, w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa Sądu Najwyższego (1950—1965)*. Promotor: doc. dr Adam Łopatka (Poznań), recenzenci: doc. dr Józef Nowacki (Łódź), prof. dr Zygmunt Ziemiński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 30 V 1966 r.

3. Mgr Roman Korolec, ur. 28 X 1928 r. w Warszawie, studiował w latach 1947—1951 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Warszawskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Ochrona macierzyństwa pracownicy w prawie stosunku pracy*. Promotor: prof. dr Maciej Świącicki (Warszawa), recenzenci: prof. dr Waclaw Szubert (Łódź), prof. dr Wiktor Jaśkiewicz (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 1 VI 1966 r.

4. Mgr Bogusław Leitgeber, ur. 29 V 1926 r. w Poznaniu, studiował w latach 1947—1951 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Wydatki na szkolnictwo wyższe i naukę w budżetach PRL w latach 1956—1964*. Promotor: prof. dr Jan Zdzitowiecki (Poznań), recenzenci: doc. dr Janusz Szpunar (WSE Poznań), doc. dr Józef Zajda (WSE Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 3 VI 1966 r.

5. Mgr Mirosław Owoc, ur. 9 X 1936 r. w Gnieźnie, studiował w latach 1956—1960 na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Kryminalistyczna ekspertyza sfalszowanych dokumentów atramentowych*. Promotor: doc. dr Andrzej Szwarz (Poznań), recenzenci: prof. dr Władysław Gutekunst (Wrocław), prof. dr Anzelm Lewandowski (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 6 VI 1966 r.

6. Mgr Tomasz Langer, ur. 2 IV 1939 r. w Warszawie, studiował w latach 1957—1962 na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Państwo a nierzymskokatolickie związki wyznaniowe w Polsce Ludowej*. Promotor: doc. dr Adam Łopatka (Poznań), recenzenci: prof. dr Henryk Świątkowski (Warszawa), doc. dr Władysław Zamkowski (Wrocław), prof. dr Karol Pospieszalski (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 6 VI 1966 r.

7. Mgr Ryszard Paczuski, ur. 9 IV 1929 r. w Zakopanem, studiował w latach 1950/53—1955/57 na Wydziale Prawa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Problematyka administracyjno-prawna dysponowania zasobami wód w PRL*. Promotor: doc. dr Zbigniew Janowicz (Poznań), recenzenci: prof. dr Marian Zimmermann (Poznań), prof. dr Franciszek Longchamps (Wrocław). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 24 VI 1966 r.

8. Mgr Czesław Krawczyk, ur. 25 XI 1922 r. w Kurnatowicach w woj. poznańskim, studiował w latach 1945—1948 na Wydziale Prawa Uniwersytetu Poznańskiego i Uniwersytetu Wrocławskiego, uzyskał stopień doktora nauk prawnych na podstawie rozprawy pt. *Prawo budowlane na terenie ziem polskich od połowy XVIII wieku do roku 1939*. Promotor: prof. dr Jan Wąsicki (Poznań), recenzenci: prof. dr Józef Mazurkiewicz (Lublin), doc. dr Wiktor Pawlak (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Prawa UAM z dnia 25 VI 1966 r.

9. Mgr Tadeusz Obrębski ur. 4 XI 1933 r. w Otrębie pow. Nowe Miasto Lubawskie, studiował na Wydziale Transportu Kolejowego Wyższej Szkoły Ekono-

micznej w Szczecinie (1951—1955) oraz na tymże Wydziale Politechniki Szczecińskiej (1955—1956), uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: *Zmiany w strukturze zatrudnienia w przemyśle uspołecznionym woj. szczecińskiego w latach 1946—1962*. Promotor: prof. dr Stanisław Smoliński (Poznań); recenzenci: prof. dr Stanisław Waszak (Poznań), doc. dr Józef Rutkowski (Szczecin). Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego WSE z dnia 9 III 1966 r.

10. Mgr Zbigniew Romanow ur. 4 IV 1932 r. w Krzywem pow. Radziechów, studiował w latach 1952—1956 na Wydziale Handlu Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Poznaniu, uzyskał stopień doktora nauk ekonomicznych na podstawie rozprawy: *Warunki centralizacji i decentralizacji decyzji ekonomicznych w polityce cen*. Promotor: prof. dr Seweryn Kruszczyński (Poznań); recenzenci: doc. dr Jan Mujżel (Łódź), doc. dr Waclaw Wilczyński (Poznań). Uchwała Rady Wydziału Ogólno-Ekonomicznego WSE z dnia 9 III 1966 r.

A.M. i A.S.